

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo: „Angeljček!“

Štev. 8.

V Ljubljani, 1. avgusta 1901.

Leto XXXI.

Kdo bi znal?

Novo krilce nosiš spet?
Deklica, oj, pipipic —
Koliko je vtkanih v njem
Lepih svilnatih cvetic!

Ali kdo bi rožice,
Kdo li v krilca bi jih tkal,
Da ni Bog po traticah
Prvih rožic nasejal?

In na robu . . . kroginkrog
Tvoje rute pisane
Same so siničice
V gnezdecih narisane.

Ali kdo bi ptičice,
Kdo bi risati jih znal,
Da nam Bog po gajih ni
Prvih ptičic razposlal?

Silvin Sardenko.

Rosa in cvetje.

Ko gledam svojo deco,
Topim se tihe sreče,
A v sreči tej mi vendar
Srcé tako trepeče!

Kot rosica na travi,
Taka so bitja mlada:
Če sapica potegne,
Pa rado vse propada.

Ohrani, Bog, mi deco,
To rósico, to cvetje
Pa naj bo pravo sadje,
Ko mine mladoletje!

In kakor cvet na drevju
Je dete ljubeznivo:
Je lahko lepo sadje
In lahko je — črvivo.

L. Černež.

Smreka na Lavanovem vrtu.

(Selko.)

I.

Lavan je bil prevzel gospodarstvo. Ko je videl, da je vrt prazen, začel je saditi drevje. Mnogo hrušk in jabolk je nacepil. Tam na konci vrta pa je bil vsadil tudi malo smrečico.

Tako je prišla smreka na Lavanov vrt. Lepo je rastla. Vedno širje so se razprostirale njene veje. Da s temi ne bi delala smreka sence drugemu sadnemu drevju, jo je oklestil. Le v vršičku ji je pustil še nekoliko vej. Od bližnjega Ločevca sem pa je priletela vrana in sklenila, da si postavi gnezdo v vršičku Lavanove smreke.

In tako je delala leto za letom. Vsako leto si je napravila tukaj svoje gnezdo. Ni ga napravila umetno — nanesa je nekoliko dračja, in postelja za njen mladi zarod je bila gotova.

Vaški otročaji pa so imeli dobre oči. Zapazili so kmalu vrano, ki je letala najraje krog smrekinoga vrhu. Takoj so sklenili: „Mlade ima na smreki.“

In ko so to zvedeli — od tedaj so bili vedno pod Lavanovo smreko. Gledali so gori, napejali so svoje oči in zdaj pa zdaj je vzkliknil ta ali oni: „Glejte, glejte, tam-le je gnezdo. Ga že vidim.“

Toda motil se je. Črna vrana je postavila svoje neumetno gnezdo na tako skritem kraju, da je bilo nemogoče uzreti ga s tal.

Dečki pa so hoteli na vsak način vedeti, kake skrivnosti skriva vrana gori na smreki.

Oglasil se je Polajev in tako modroval: „Kedar vržem jeseni na polno jabolko ali hruško poleno ali kamen, pade navadno tudi nekoliko jabolk ali hrušek doli. Ako vržem na smreko kamen ali poleno, mora tudi ono pasti, kar je gori.“

No Polajev je bil najmočnejši in največji, zato so mu verjeli vsi.

In od tedaj so letela na smreko polena in kamenje — kamenje in polena. Doli pa ni palo nič drugega kakor zopet polena in kamenje.

Petkov Lojzek je mislil, da tudi njega ne smejo pogrešati pod smreko. Majhen je bil še. Komaj je dobro govoril. Hiter tudi ni bil. Povsod je bil zadnji — a bil je vendar povsod.

Tudi pod smreko je prihlačal zadnji. Polajev pa, ki je bil prvi, je bil že na oni strani smreke in metal kamenje nanjo. Pa kakor je že bilo — mogoče ni dobro pomeril, mogoče mu je ušel kamen iz rok — to je gotovo, da je kamen letel precej visoko in jo potem ubral naravnost proti Lojzku, ki je hlačal zadnji. Ni bil velik kamen — vendar ga je zadel tako močno v čelo nad desnim očesom, da je padel na tla in obležal. Mati je pritekla in odnesla polmrtvega sinčka domov. Poklicani zdravnik je sicer otel mlado življenje, toda Lojzka je bolelo desno oko vse njegovo življenje. Nikoli več

ni videl dobro. Vrh tega so trdili vsi oni, ki so imeli ž njim kaj opraviti, da v njegovi glavi ni vse v redu.

Od tedaj je imela vrana s svojimi mladiči mir pred kamenjem in poleni — da, nekoliko časa celo radovednih gledalcev ni bilo več pod smreko.

Pozneje se jih je lotila zopet stara radovednost. Zopet so hoteli zvedeti, kaj je v vrhu na visoki smreki.

Ta in ta je objel deblo z rokami in nogami in plezal gori. Nekoliko časa je šlo. Toda kmalo je začel plezavec meriti z očmi pot, ki jo je preplezal. Spoznal je, da njena dolžina ni ravno velika, da je ona pot, ki jo mora še preplezati, da dospé do vrha, mnogo večja. Začel je torej drsati k tlom. Tako so poskušali vsi od Zevnikarjevega Janeza do Janezkovega Petra. Ali nobeden ni prišel niti do polovice.

Polajev pa je stal, gledal in smejal se. Ko so poskušali vsi, poskušal je še on.

Šlo je kot bi podil veverico. Naposled so mu začele vendar omagovati noge. Oklenil se je z rokami drevesa, noge pa je pustil, da so visele doli, da si je nekoliko odpočil.

Prav blizu smreke je bil izkopal Lavan apnenico. Precej zgašenega apna je bilo notri. Po vrhu je stala voda.

Polajev je priplezal prav do vrha. Z vso silo je zagrabil za prvo vejo. Toda veja je rekla, da ga ne drži — in pala sta oba v apnenico.

In ko je sedel Polajev v apneni kaši, se ni smejal kakor prej. Zbrati je moral vse svoje moči, da je zaprl zatvornice svojim solzam — da se mu niso udrle po licu.

Od tedaj je imela smreka na Lavanovem vrtu mir pred otročaji. Dvojna nesreča jih je vstrašila. Strah jih je obšel, ko so šli mimo nje.

II.

Lavan se je bil postaral. Izročil je bil že gospodarstvo svojemu sinu. Nič več ga niso mučile gospodarske skrbi. Kedar je bilo gorko, prijel je za to ali ono delo — kedar je bilo mrzlo, ostal je v sobi in slonel najraje pri oknu. Gledal je doli po vrhu k smreki. Kako velika je zrastle! In vedno je zelena, kot bi bila vedno pomlad. Nič ne govori o njeni starosti. A moji lasje — beli so, kot bi pokrival sneg starosti, sneg zime človeškega življenja moje teme.

Pa kot bi se spomnil nekaj veselega, pogladil si je čelo in govoril pol glasno: „Onstran groba bo za nas vedna pomlad.“

Zima se je prikazala v naravi. In poslala je poročilo o svojem prihodu pticam pevkam. Te so se zbrale in odletele v kraje, kjer ni bele zime.

Poslala je poročilo drevesom. Tako se so prestrašila grozne novice, da so jim odpadli zadnji listi, ki jih je še pustil jesenski veter.

Tudi stari Lavan je čutil, da bo kmalu zima tukaj — vedno bolj ga je vleklo k gorki peči — v zapeček.

In take misli je imel včasi:

„Zima je tu. Mogoče je to moja zadnja zima. Jaz bom preminul — smreka doli na vrtu pa bo še stala — kot bi zanjo ne bilo starosti, ne bilo zime, kot bi imela vedno pomlad.“

In zapadel je prvi sneg. Tudi smreka na Lavanovem vrtu je bila belo odeta. Njene veje so se pripogibale pod cvetjem, ki ga trosi okrog zima.

Ko je videl stari Lavan, da ima i smreka belo odejo, mislil si je: „E, tudi za smreko pride zima.“

Melo je, vedno bolj je melo, vmes pa je divjala divja burja. Globoko je pripogibala vitko smreko. Naposled je ta zahreščala in pala na tla.

Burja je potihnila, kot bi se radovala, da je podrla Lavanovo smreko.

Stari Lavan pa je vzel v roko sekuro in šel na vrt. Počasi je stopal. Zeblo ga je. Tresel se je od starosti in mraza. Vendar ni pustil, da bi kdo drugi odsekal zadnje veje smreki, ki jo je on vsadil.

Prišla je pomlad. Uzrla je starega Lavana kakor lani. Smreke, ki jo je bil on vsadil, ni zapazila. Ta je bila že na žagi, in žagar jo je rezal za deske.

Jeseni je nehal živeti stari Lavan. Naredili so mu krsto iz desek one smreke, ki jo je bil podrl vihar na njegovem vrtu. Krsta je strohnela. Kmalu ni bilo nikakega sledu o nji.

Smreka ni imela večne pomladi. Lavan pa se je in se bo radoval v nebesih in vžival večno pomlad.

Toliko mi je znano o smreki na Lavanovem vrtu.

Ej, ti oblaček ...

Ej, ti oblaček, na nebnem oboki

Si sodček odprl;

Cvetje si drobno na pisani loki

Potlačil in strl.

Lilijam nežnim na mojem si vrtu

Kelhe natočil;

Čmrlje, čebele in brze metuljčke

Vse si premočil.

Vitko vejevje si drevju potresel,

Hruške so pale

S posteljic mehkih, kjer mirno so prej se

In varno zibale.

Izpraznjen zdaj balzama sodček je tvoj;

Dalje potuješ,

Tja proti zapadu — Bog bodi s teboj!

Ali me čuješ?

Ljudmila Modičeva.

Na polju...

(Prizor v naravi.)

Kaj vam pa je, da tako sladko, veselo žvrgolite, drage ptice, v to krasno jutro? Jutro je res krasno, lepšega ni želeli.

Visoko nad vami prekrasno, modro nebo, po kojem zbe-gavajo zlati solnčni prameni, loveč se in bliščeč, da jemlje vid. Roji mušic se spreletavajo po vzdušju — ter plešejo veselo svoj mušji ples.

Krasno se prostira pred nami rmeno žitno polje, zibaje se in šepetaje v mehkem jutranjem vetru.

Vem, vem, kaj ste tako vesele!

„Svatovščino obhajamo“, mi žvrgolite. Res prava svatovščina!

Kako velika vam je miza, ob katerej se zbirate, in na nji je polno zlatih posod s slastno vsebino.

O, res, vaš Stvarnik vam jo pač zna pogrnuti, kakor bi si boljše niti ne mogle želeli.

Le pojte! Prva pesem bodi Njemu v slavo!

Le veselo, le veselo! Slovesno, kar se dá!

Dosti lepot ste videle na svojem potu v tople kraje, a takih niste uzrle gotovo nikjer!

Glej, glej, kako mi odgovarjate vse v zboru: „Ne, ne!“ Rad vam verujem, le tako ne kričite! Kje je neki, rad bi vedel, lepše nego doma. In ve ste doma.

Vas je li kaj strašila ona velika voda, čez katero ste morale pluti...?

Marsikateri se je pomočila perot v njo, omagujoča perot. Kaj ne, uganil sem!

Je li bilo lepo ono morje?

„Lepo, lepo“, mi kričite! Prav tako!

Je li bilo pa tudi lepše kot to valovje žitno, to zlato klasje, to morje na polju?

„Nič, nič, nič!“

No, saj sem vedel!

Kako ponosno, valovito se klanja rahlemu vetrecu to zlato morje, kakor da se klanja Stvarniku, ki je prižgal nad njim veliko žareče oko, — zlato solnce, da ga obseva in zori. O, lepše je to zlato morje, veliko lepše!

Pa kaj vam je?! Kaj ste zbežali s takim strahom?

A — tako! Že vidim!

Slamnat mož stoji ondi sredi pšenice. Kakov je! — Puško v roki, širokokrajno pokrivalo na glavi. Iz rok mu gleda slama. Tudi vrhu klobuka iz luknjice — silijo bilke ter gledajo v božji svet. Črevlje ima raztrgane, pa na kveder so narejeni. Ha, ha, ha, kako je smešen!

No, tega ne razumete, drage ptice, kar vam tukaj pravim, a ne bojte se ga! Nič vam ne stori! Puška njegova ne strelja na vas, — on meri na vrane in druge škodljivke.

Le zobljite, jejte. Saj škode ne delate prevelike. Kar pojedete, to ste zaslužile! Le jejte in pojte v to lepo jutro!

Tako!

Najedli ste se, dobri prijatelji! Sedej pa na delo! Ti, škrijanec, se dvigni pod sinje nebo in poj iz vsega grla! Vi drugi prijatelji pa sem-le v bližnji gozd po onem-le grmovju in pojte, pojte pa znašajte gnezda, pitajte mladiče! Pojte! Žanjice gredó. Veselite jih s petjem, da jim bode šlo delo hitreje izpod rok!

Glejte jih, so že tu! Zastavile so njivo. Zlato valovje bo kmalu podleglo ostrim srpom.

Kako so vesele te ženjice! Tako so glasne kot ptice v zraku.

Pred ženjicami je nekaj zašumelo. „Prepelica, prepelica!“ razlega se radosten klic. Sedaj pa le varno s srpi. Gnezdo mora biti blizo. O, vidite jih male kebčke, kako hité naprej po razorih.

Pri sosedovih še ne žanjejo. Kar na ono njivo tam, pa imate zopet svoj dom.

Koncu njive tam pod hrastom se oglašá enakomerni: klep, klep. Stari hlapec, siv že, a vedrega in zdravega obraza, kleplje ženjicam in brusi srpe.

Malo si je odpočil in gledal po ženjicah ter smehljaje se godrnjal: „Kako to hité, hité! „Ne mahajte tako, sicer vam ne bom sproti klepal!“ vpil je za ženjicami; a te so mahale in hitelr tem bolj. Hlapec pa je zadaj izza pasa vzel črn, star mehur, — gotovo se že dolgo poznata s sedanjim gospodarjem — pa si je nabasal ravno tako ostarel „vivček“, ga del med zobe in pušil kot — Turek...

Mali Janezek je bil prišel z materjo-gospodinjo, ki je prinesla ženjcem „predpoldanco“, na polje in sedaj hiti po pšenici pred ženjicami ter trga lepe poljske cvetlice.

Tisto rdečo in ono modro mora še imeti, da ju dene k drugim za klobuk.

Lep šop poljskih cvetlic ima že v roki. Vročé mu je, da mu teče od čela, kakor bi bil pomočil glavo v vodo. V senco hiti k staremu hlapcu, da se pomenita o tem in onem.

Večer se bliža.

Žito je požeto. V velikih kupih leži snopje po požeti njivi. Vse hiti in naklada. Z nad neba pak pripeka solnce in zori še stoječe žito ter sladko se smehljaje zre na bogato žetev — modro nebo.

Modro ga vladaš Bog.

Božji, veseli svet:

Krasno poletje dá

Žito in pestri cvet.

Andr. Rapè.

„Prost!“

Črtica. — Spisal F. S. Pavlétov.

Rano zjutraj je bilo.

Topli žarki, jutranjega, majnikovega solnca so posijali skozi malo, z železnimi križi omreženo okno njegove ječe.

Drobni praški so se sukali v teh žarkih in uhajali skozi odprto okno, kakor bi jim ne ugajala ta otožnost, ki je vladala v ječi.

Jetnik se je približal oknu in se naslonil nanj. Na obličju je risala otožnost svoje značilne poteze in njegove oči so z nekim hrepenenjem zrle ven, v prosti jasni svet. Izraz očij je bil izraz trpečega, po svobodi hrepenečega človeka.

Zrl je na bližnjem travniku igrajočo se deco, a zopet pogledal drugam. Saj so ga veseli, igrajoči dečki spominjali na njegovega sinka. Živo si je predstavljal svojega Slavka, kako se je igral lansko leto s sodrugi — a letos? Najbrže se ga tovariši izogibljejo, podé ga iz svoje družbe, ker je sin — tatu. In Slavko plaka, plaka . . .

Jetnik je zrl skozi okno.

Zunaj je tako lepo, tako prijetno. To solnce sije onim zunaj vse lepše. Pomlad jim je prijetnejša. A tu notri? — Med golimi stenami?

Zunaj je tišina. Sladka, veličastna, praznična tišina. Binkošti! Krasni dan, poln poezije, poln miru . . . A tu notri ni miru! On nima miru. In vendar kaj je storil, kaj je zakrivil? — Ni si v svesti nikakega pregreška in je je vendar zaprt. „Ljudje, ljudje! Kaj sem zakrivil?“ — vzdih mu je nehote prišel iz prsi in bežal v jasni dan, kakor bi hotel iti med ljudi in jim pripovedovati o svoji nedolžnosti.

Da! Nedolžen je! To mu pripoveduje njegova čista vest, njegovo mirno srce. Obsojen je bil. Tri dolga, dolga leta. In vendar ni zakrivil ničesar.

V veliki prodajalni je bil nastavljen za blagajničarja in knjigovodjo. Zvest in pošten je bil, kakor cesarski goldinar.

Gospodar ga je ljubil in zanašal se je nanj. Prepuščal mu je vodstvo precej obširne trgovine.

Nekoč pa je izmanjkalo iz blagajnice okoli dva tisoč kron. Edini on je imel ključe v rokah in gospodar. Drugi nihče.

On je kriv. — Njegova vest mu je pričala, da je nedolžen, a druge priče ni imel razun Boga nad seboj in svojo vest. Pri sodnji ti dve priči ne veljata. Njune izjave so prazne . . .

Obsodili so ga na tri leta težke s postom poostrene ječe Kdo more začrtati muke, ki jih je trpel že tretji mesec. Zaprt, obsojen a nedolžen? Kaj je zakrivil, da trpi? — Ravno on mora biti žrtev družega. Zakaj . . . ?

Molče je gledal skozi omreženo okence in solzica mu je zatrepetala na licu in polzela proti dolgi, črni bradi.

Zakaj on trpi? Ravno on — nedolžen?

Ni si vedel odgovora . . .

Tedaj pa je zapazil v pajčevini muho, ki se je skušala oprostiti iz pogubne pajčevine. A bolj ko je motovilila, vedno bolj se je zapletala. Iz koticčka je prilezel pajek in prijel muho. Par trenutkov pozneje je že ni bilo.

Le, perutke so visele na pajčevini. In ko je gledal in gledal to pajčevino... mirilo se je njegovo srce. Kaj je zakrivila muha in ravno ta muha, da jo je ugonobil pajek? Nič . . . Ne — ne! Oni, ki je pripustil vse to, da toliko trpi sam in njegova družina, Oni je vedel, kaj je naredil, zakaj prečudna so pota njegove previdnosti . . .

Se vedno je gledal v pomladni, praznični dan. Mimo okna pa je pri-
letela drobna lastavica in glasno crlikala, kakor bi hotela pozdraviti osam-
ljenega moža, kakor bi mu s svojim petjem hotela odgnati muko in skrb
raz njegovega resnega obličja . . .

Dan za dnem je letala mimo okna prav blizu in dan za dnem jo je
pozdravljal resni jetnik z besedami:

„Kedaj mi boš prinesla prostost, lastavica moja, kedaj?“

In vedno je kakor v odgovor zacrlikala veselo . . . živahno . . .

* * *

Nekoč pa je ni bilo več, mlade, ljubke lastavice.

Otožni, mrzli dnevi so prišli in odgnali drago ptico proti jugu . . .

Tudi jetnik ni stal več pri oknu . . .

Kmalu po odhodu lastavic so mu prinesli veselo vest, da je prost.

„Prost!“ je vzkliknil in obledel . . .

„Vendar, vendar prost! Nedoržen!“ Solze so mu lile po licu in ni se
jim branil.

Hitel je domov, k svojim dragim zopet vesel, zopet srečen in zadovoljen.
Gospodar ga je prosil oproščenja radi obdolžitve, in mu zboljšal službo in
plačilo

Njegov Slavko pa je sedaj imeniten gospod, in njegovi sovrstniki ga
spoštujejo, cenijo . . .

Tako je . . .

Ribičeva pesem.

Plovi, plovi mirno,
Mali čolnič moj!
Po šumečih valčkih
Pot si vberi svoj!

Plovi, plovi čolnič
Proti bregu tja,
Urno se podvizaj,
Da sva prej doma.

Tam na bregu žena
Čaka me težko,
Čaka mene dete,
Detece mlado.

Čakajo me mati
Že nemirnega srcá,
Plovi, plovi, urno,
Da sva prej doma.

Mirko Osmanbeg.

V svet . . .

Poglej, kako je svet širok,
Kako je ocean globok,
In zvezdice svetlé,
Čemu tedaj solzé! —

Iz duše spodi ves obup,
V nesreči vendar ni sam strup,
So biseri dragí,
Naúki so zlatí.

In té — nanizaj si na nít,
Zaklad je dragocen v njih skrit,
Ki lajšal ti bo pot
In varoval te zmot.

Ljudmila Modičeva.

Mica — neumna betica.

(Ruska pravljica. — J. B.)

nekem skritem kraju, daleč proč od večjih mest, je bila velika gora, obrastena s temnimi gozdovi. Po globeli izpod gore je tekla reka, in ob njej se je razprostirala večja vas, v kateri so živeli premožni ribiči in trdni kmetje.

Od te vasi je držala samotna steza skozi gozd v sosednjo vas; a ob tej stezi je stala na samoti, sredi gozdne goličave, mala kočica, v kateri je prebivala stara žena, po imenu Mica, a po priimku — „Neumna betica“. Tako so jo imenovali vsled tega, ker je o drugih ljudeh vedno boljše mislila nego o sebi.

Ako je kdo poprosil vaščane kakšne stvari, ki je ne bi radi dali iz rok, tedaj so se navadno izgovarjali:

„Pusti nas na miru; ne nadleguj nas s tem! — Glej, tam na goličavi živi Mica — neumna betica: ona ne izbira, kaj je njej po godu in kaj ne, — njo poprosi . . . gotovo bo ustregla tvoji želji!“

In ljudje so hojevali tja na goličavo prositi Mico vsakovrstnih dobrot. In Mica je vse storila, kar so jo prosili, — če je le mogla; ako pa ni nikakor mogla, da bi ustregla želji, tedaj je prijazno dejala, tolažeč siromaka:

„Potrpi! — Kristus je trpel, in tudi nam je tako vele!“

* * *

Izba, v kateri je prebivala Mica, je bila prav majhna: komaj da se je človek obrnil okoli peči. A vendat sta živela v njej poleg starke še suhoroški deček, Jernejček, pa breznožna deklica Živolečka, ki je posedala dan na dan na svojem stolčku.

Noben teh dveh otrok ni bil v sorodu s staro Mico — neumno betico, temveč oba sta bila tuja; roditelja so razbojniki v gozdu umorili, a deteti so pustili. Vaščani so ju našli ter so jeli premišljevat, kam hočejo ž njima! Nihče se ni hotel usmiliti suhorokega dečka in breznožne deklice, — nihče se ni nadejal od zapuščenih sirot kakšne koristi.

A, ko je bila Mica to zvedela, je dejala:

„To ste mi pravi ljudje! Vi pravite: brez nog, brez rok nam ničesar ne pomoreš; — a piti in jesti jima je vendar tudi treba! Dajte le meni Jernejčka in Živolečko! Zgodi se mi sicer dostikrat, da nimam ničesar za v usta, — pa trije bomo vsaj lažje prenašali gorje!“

Vaščani so se hohotali.

„Beba, brezskrbna!“ so dejali, „ta Mica je res prava neumna betica!“ — in dali so jej Jernejčka pa deklico Živolečko.

A Mica je vzela siroti domov, in živeli so odsihdob pod eno streho.

Drobili in jedli so kruhek, a kadar tega ni bilo, tedaj so bili zadovoljni tudi z mrzlo studenčnico. Mica je prebedela dostikrat vso noč: premožnim kmeticam je predla povescmo in pletla volno; kar pa je prislužila, to je šlo

za moko in sol, a drv in dračja si je nabrala po gozdu. Zakurila je peč, spekla hlebčkov, pa jedla sama ter dajala Jernejčku in Živolečki.

Shajale so se pod večer kmetice pri studencu ter spraševale Mico:

„No, ti Mica — neumna betica, kako shajaš z otročeti?“

„O prav dobro, hvala Bogu!“ je odgovarjala Mica.

„Kaj praviš: dobro? Pomisli, otroka sta vendar pri tebi nesrečna!“

„Aj, prav to je dobro, ženke, da sta siroti, — zadovoljna sta tudi z malim. Ako bi bila bogata in razvajena, tedaj bi ne bila zadovoljna s tem, kar jima morem dajati jaz, reva. A tako sta vendarle zadovoljna.“

Odkimavale so vaščanke ter besedičile:

„To si pa vendar že pomislila, kaj naj postaneta, ko prideta v leta.“

„Naka,“ je dejala Mica, „o tem še nisem premišljevala.“

„Pa kako je to mogoče? Treba je vendar skrbeti tudi za bodočnost!“

A Mica je odgovorila:

„Kaj hasne, če mislimo o tem, česar ne moremo vedeti! Ako dá Bog beli dan, bo dal tudi kruha za svoj božji dan; ponoči pa itak zaspimo na topli pečki!“

„No, to je res!“ so prikimavale žene, „sicer pa sta otroka sila slabotna — morebiti, da prav kmalu umreta . . . na tvojo srečo!“

A Mica je zamahnila z roko, češ:

„Kaj pravite, kaj pravite! Čemu bi smrt klicale! Jaz je ne pustim črez svoj prag, — naj se rajši za durmi posuši!“

Imovite vaščanke pa so se smejale:

„Ej, Mica — neumna betica!“ so se hohotale — „zdaj hoče pa celo še smrt posušiti pred svojim pragom!“

* * *

Mica je hitela k Jernejčku in Živolečki, — dala jima je piti hladne studenčnice ter je pristavila k ognju lonček . . . A žene so še vedno stale ob studncu, gledajoč za starko ter se ji posmihajoč . . .

Iz gozda pa jim je prišantal nasproti siv starček, opirajoč se na bergli.

„Ženke,“ je rekel, „kje je kak živ človek, ki bi me sprejel pod streho, mene, revnega popotnika?“

A ženske so ga hitele izpraševat:

„Kdo pa si ti, človek božji? Kako te zovejo po rojstvu in rodbini?“

Starček je odgovoril:

„Popotnik sem na svetu božjem, a ime mi je Živa Duša. In sedaj lazim po berglah, da bi našel kje prenočišče.“

„Me te ne poznamo,“ so dejale vaščanke, „pa tudi pod streho te ne smemo vzeti, ako ne vedó tega naši možje; a naši moški so hudi pa strogi — prišli bi ter nas ozmerjali.“

„Tako, tako, kakor vidim, se bolj bojite mož nego Boga. Saj veste, da je Bog velel: sprejemajte popotnike in strezite jim!“

„Res je, kar praviš, starček!“ so odgovorile žene. „Me sicer božjo besedo poslušamo ter jo pomnimo, — človeške pa se bojimo.“

Živa Duša pa je odkimala z glavo ter rekla:

„Ej ženke, nikarte si delati skrbi, če se res bojite! Pojdem rajši sam k možem, pa jih poprosim.“

Šel je k moškim, a oni so mu odgovorili:

„Kdo te neki pozna!“ tako so mu dejali. „Morebiti si se samo potuhnil in hočeš vedeti, kje shranjujemo svoje dragocenosti, da bi jih pokazal tatovom . . . Morebiti si tudi poln mozoljev in tvorov, a naše postelje so čiste in tla v naših sobah so snažna. — Pojdi po onile stezi v goro; tam je siromašna kočica in v njej živi Mica — neumna betica, — ona sprejme vsakega pod streho.“

„Hvala vam, gospodarji dobrotljivi!“ je dejal starček Živa Duša ter krenil k stari Mici.

A Mica ga je že izdaleč zagledala skozi okno ter je poslala Jernejčka, naj pokliče siromaka h kosilu.

Jernejček je tekel starčku nasproti ter klical:

„Pridi semkaj, striček! Tetka Mica je skuhala lonček soka, ga lepo osolila, pa zove tebe južinat.“

Starček Živa Duša je pogladil Jernejčka po laséh.

„I kajpak,“ — je rekel, „k vam pojdem! Drogod me itak nikjer nočejo.“

Ko pa je prikrevsal v izbo, je bilo tako tesno, da še sesti ni bilo kam.

A Mica je brž dejala:

„Sedi striček, le sedi, pa jej z otrokoma; jaz bom že stala.“

„Hvala ti tisočera!“ je rekel. „Hvala ti, dobra žena; nisi me vprašala, od kod prihajam in kdo sem, a dala si mi vendar jesti. A sedaj pojdem v gozd; pri tebi je tesno, — ni prostora, da bi legli vsi spat.“

„Kaj praviš, kaj, Živa Duša božja! V gozdu so medvedi in volki, — in ponoči te naj pustim zunaj? Saj bo tukaj vsem dovolj prostora. Viš, Jernejček gre na pečko, Živolečka za pečko, ti pa ležeš tu-le, kjer še ostane največ prostora; jaz si bom že našla svoj kotichek!“

„No pa bodi po tvojem!“ je dejal starček, a sam pri sebi je mislil: „Kje neki bo poiskala sebi svoj kotichek?“

Legel je, pokrival se s svojo cunjasto obleko ter ročno zaspal, ker je bil močno utrujen. Ko pa so bili petelini jeli kikirikati, se je prebudil ter videl, da je Mica še vedno pokonci in da prede kodeljo, natakknjeno na rogle.

Starček je poškilil na njo z enim očesom ter rekel:

„Ej tetka, še sedaj pokonci? Ali še nisi legla spat?“

A Mica je odvrnila:

„Ne, Živa Duša, prav nič se mi ne drema!“

Starček je zmajal z glavo in dejal:

„No, no, no! Vodil in vodil me je Gospod dolgo po svetu; mislil sem, da me je On že popolnoma pozabil, a naposled me je vendarle pripeljal v ta-le skriti kraj, kjer sem našel pravo, čisto ljubezen. Povej mi ženka odkrito: kaj si posebno želiš na svetu, — in poprosil bom Boga, da se ti želje uresničijo.“

Mica pa pravi:

„Kaj neki hočem, — saj mi ničesa ne manjka! Zadovoljna sem in srečna, a želim samo to, da bi smrt mojega praga nikdar ne prestopila, — ako pa pride k meni, naj bi se za durmi posušila.“

Starček je pokimal in rekel:

„Tako, tako, — zgodilo se bo, kakor želiš!“

* * *

Ko je bil starček odšel, je že potrkala smrt na vrata Micine koče. Oblečena je bila v svileno haljo, na rami je nosila jekleno koso, v katero so bili začrtani liki človeških kosti, v ustih ji je stala ostudna vrsta črnih škrbín, a na košččenih rokah ji je visela bela rjuha.

„Pokaži mi,“ je rekla, „svoja tička, mala otročička; prinesla sem jima medenih grozdov in rdečih jabolk.“

Ko je Mica ugledala smrt, jo je brž spoznala ter jej je kriknila:

„Mojima otrokoma je pri meni prav dobro tudi brez tvojih jabolk, poznam te, kar tam na mestu se mi posuši!“

In smrt se je prisušila pred pragom na zemljo ter se ni mogla z mesta geniti; a Mica jo je zaslonila z dračjem, da je ni bilo videti.

Ko se je bilo to zgodilo, so jeli kipeti vzdihni in solze iz vseh selišč proti nebu: mogočneži so slabotne zatirali in bili brez milosti, a v svojem srcu niso občutili nikakega strahu. Že prej so bili ljudje hudobni, a zdaj še tembolj, ko je zginila smrt. K Mici je prihajalo toliko uboščkov, kakor še prej nikoli: naposled že ni mogla vsem pomagati, kakor bi bila rada.

In vsi ti nadložni in siromaki so plakali ter milo klicali:

„Smrtička — mamička, kam si se izgubila? Čemu si svet zapustila? Pridi in reši nas sovražnikov naših in zatiralcev brezbožnih . . . Odkar ni tebe, postali so hujši od divjih zveri!“

To pa je Mico zbudilo in vznemirilo.

„Jemnasta, tega sem kriva jaz!“ je dejala. „Jaz, neumnežka, sem hotela popravljati božja dela, — no, in sedaj sem kriva vse te nesreče, ker sem zagovorila smrt, da se je prisušila za vrati.“

Ljudje pa so jadikovali in prosili venomer:

„Ah, mamica, umili se nas in izpusti smrt! Glej, že sto let ni bilo med nami nobenega pogreba; hudobnim prevzetnežem je vzrastel greben, a nas tarejo nadloge in težave, da je groza. Spusti jo belo ženo, da ustavi silne hudobije, — a nas reši križev in težav!“

In Mica je odmetala dračje, za katerim je bila smrt: postala je tanka in suha kakor pajčevina, a njena kosa je bila vsa zarjavela.

„Pojdi, kamor te je Bog poslal,“ je rekla Mica smrti; in ta je švignila kvišku ter zaprhala tja po livadi.

In kmalu je zaklenkal mrtvaški zvon, siromaki so se prekrižali ter se oddihnili, a trdosrčni bogatini so strepetali.

„Mislili smo, da je smrt na večno izginila; a glej, naenkrat je skočila iz dračja kakor jara kača. Škoda, konec je našemu uživanju in gospodovanju.“

A drugi so se prekrizavali ter legali v grob, govoreč:

„Utrudili smo se že; — naše kosti si želé nekaj prgišč zemlje, da se v njej počijejo.“

In smrt je prehodila vso vas za gozdom ter pobrala vse, kar je bilo zrelo za grob, — a med drugimi je pobrala tudi Jernejčka in Živolečko, ki sta postala medtem že stara nad sto let.

A stara Mica je ostala še živa, ter živi, kakor je poprej živela, in dela, kakor je delala nekaj. Tudi vsi tisti so že pomrli, ki so jo nekaj imenovali „Mico — neumno betico“, pa tudi sama je že na to ime pozabila.

In ko je smrt prehodila ves svet, je prišla naposled zopet k Mici ter jo vprašala:

„Kako je tebi ime?“

Ona pa se je trudila, da bi se spomnila svojega imena; toda ni ji hotelo priti na konec, in rekla je torej:

„Ne vem, — res ne vem; moje ime se je bržčas izpremenilo.“

Smrt je jela povpraševati okrog: „Kako je ime tej starki?“ A namesto odgovora, je padel z neba čisti, kakor sneg beli kamen, in na njem je žarelo v ognjenem zlatu ime:

„Ljubezen.“

Ugledavši to ime, je dejala smrt: „Ti nisi moja, — tvojeja imena ni v moji knjigi.“

In dobrosrčna Ljubezen živi še dandanes na svetu.

Domov . . . !

1. Vabilo.

Ⓞdkod priletela si, ptičica draga,
Mi semkaj na okence moje,
Povej mi, kam vodijo, stvarica mala,
Zdaj poti nebesne te tvoje?

„Ozri se v daljavo na sinje vrhove,
Na drzne poglej velikane!
Od tamkaj privedle so moje me poti —
Saj tebi pač dobro so znane!

Od tamkaj pozdravljajo srca te blaga
In mesece štejejo, dneve,
Da vrneš se k mamici, sestricam, bratcu,
Radosti prineseš jim nove . . .“

2. Spomin.

Struna moja je vtihnila,
Pesmice zamrle so,
Solzica je porosila,
Grenka solza mi oko.

Solzica je to spomina
Blagega, prejasnega,
Solza to je brata, sina
V dalji osamelega.

3. Želja.

Osamelo srce moje
Prazno je, nič več ne poje,
Kakor nekdanj pesmi jasnih,
Kakor nekdanj pesmi glasnih.

Morda srce osamelo
Zopet radostno bo pelo,
Ko si želje utešilo,
K dragim bode se vrnilo . . .

4. Slovo od sobice.

Nikjer, nikjer na širnem svetu
Prijetnejše in lepše ni,
Kot je v koticu mojem mirnem,
Predragi moji sobici.

Res, ozka je, tesna in mala,
Korakov niti dolga pet —
A ktera še takó je zala,
Kar jih ima ves širni svet? —

A naj mi še tako bo draga,
Slovo z veseljem ji bom dal;
V počitnicah, v naravi prosti
Po nji mi pač ne bode žal.

Generoz Maver.

Basni o levu.

Po Ezopu, Lafontainu in Krilovu priredil Brinjós.

17. Lev in volk.

Lev je obiral za zajutrek mastno jagnje. Kilavo ščene se je plazilo krog njega in mu je ukradlo košček mesa izpod krempljev. Toda lev se ni razsrdil, misleč si: mlado je še in neumno.

To je videl volk in je zamrmral natihoma: „Saj lev ni tako silen in strašen, kakor govoré o njem.“

In stegnil je šapo, da bi okusil tudi on košček jagnjeta.

Raca na vodi, ta jo je izkupil: prišel je sam v levovo skledo! Lev ga je raztrgal na kosce, godrnjaje tako-le: „Prijatelj, zmotil si se, če si mislil, da ti prizanesem. Ščene je še mlado in neumno, a ti, volčje stegno, ti nisi ščene!“

Krilov.

LISTJE IN CVETJE.

Iz zaklada naših pregovorov.

21. Pametni se pri ognju pogreje, nespametni opeče.

Pamet je tisti božji dar, ki nas uči, kako naj prav živimo, da si ne izkopljemo groba svoji časni sreči, še manj pa večni.

Pamet nam torej kaže v vseh okoliščinah življenja izogibati se škodljivih rečij, dobre pa si vedno obračati v svoj prid. V tem smislu bi lahko pamet imenovali tudi

modrost, katera zahteva od nas zlasti ti-le dve reči: da pri vsem svojem delovanju delamo s pravim preudarkom in pametnim namenom, pa da vselej prav rabimo primerne pomočke.

Kar pa velja za vsa opravila, nam je naš pregovor pojasnil le v enem zgledu. Kadar je n. pr. zelo mrz, takrat si želimo gorkote. A sama želja nas še ne ogreje, treba je zakuriti; zelo nespameten čudak bi bil oni, ki bi iz samega strahu pred ognjem niti kuriti ne hotel. Te neumnosti še naš pregovor niti ne omeni. Pač pa je opazoval dva človeka — modrega in nespametnega, kako sta se grela. Ogrijemo se lahko pri ognju na prostem ali pri zakurjeni peči, in sicer stojé, sedé ali celó ležé. Pametni človek si ne zakuri vse prehudo; vročini se bliža le toliko, da se počteno ogreje; tudi se večkrat obrne, da se enako ogreje od vseh strani; posebno je oprezen, da bi ogenj ne povzročil kake nesreče, kadar gre spat itd. Nespametni nerodnež pa dela ravno narobe. Večkrat že zakuri tako silovito, da se ponesreči vsled preobilne vročine; ker se greje le po eni strani, ga začne zebsti po drugi in v svoji narobe-modrosti si hoče pomagati s tem, da se čimdalje bliže primikuje ognju, a tako se po eni strani opeče, po drugi pa prehladi; še tako je nepreviden, da na takem nevarnem prostoru zadremlje in zaspi itd.

Tako se je pregovor že mnogokrat prav po besedi uresničil in pojasnil. Pregovori pa nimajo samo besednega ali naravnostnega pomena, marveč s primero ali vzgledom kažejo na višje ali splošne resnice. Pregovor: „Pametni se pri ognju ogreje, nespametni pa opeče“, bomo torej tolmačili: „Vsako reč je treba prav in previdno rabiti, če hočemo, da nam ne bo škodovala, marveč še koristila. Osobito je treba modre opreznosti pri nevarnih rečeh; ravno zato si je pregovor v primeru izbral ogenj, ker je tako zelo nevaren, ako ne ravnamo previdno z njim. Berilo n. pr. je bilo že premnogim v veliko korist, ker so si modro odbirali dobre knjige, odločno pa zametavali slabe in pohujšljive. Višje šole so že vzgojile veliko izvrstnih, svetih mož, ker so si jih znali modro v prid obračati; veliko, veliko pa so jih tudi pogubile časno in večno, ker so bili nespametni, da so zašli v slabe družčine, lenobno tratili dragi čas itd. Sploh nas pregovor uči, da si modri zna v prid obračati celó nevarnosti našega življenja.

Nove knjige in listi.

Drobtinice XXXI. letn. Uredil dr. Andrej Karlin. Založila „Katoliška družba za Kranjsko“. V Ljubljani 1901. — Jako lepi in jedrnat ter času primerni spisi, katere so spisali samo izurjeni in že od drugod nam znani in priljubljeni pisatelji, so zbrani v tem letniku: „O svetem letu“ (dr. Gruden); „Slomšek in drobtinice“ (dr. Ant. Medved); „Spomini na slovensko romanje v Rim“ (Serafin); „Prošt dr. Ant. Jarc“ (dr. Karlin); „Kanonik † dr. Fr. Lampe“ (A. Kalan); pristrčne pesmi sta prideljala dr. J. M. Kržišnik in kan. Andrej Kalan. Vsem vzgojiteljem pa tudi bolj odrasli mladini toplem priporočamo to lepo knjigo.

III. razr. v Gorici: Tomše Ana, učenka V. razr. na Dunaju; Zapečnik Ivan, dijak v Mariboru; Omladič Filip in Jože, Cizej Vinc., Baš Vinc., Zagoričnik Vinc., Rojnik Karl, Pečevnik Avg. in Karl, Pergar Fr. in Miha, Vodlak Fr., Rak Fr., Korun Fr., Krunovšek Fr., Vetršek Fr., Bizmal Martin, Krašovec Jan., Zavolovšek Jan., Noyak Ant. in Jan., Hribernik Alojz in Jan., Rovšnik Ant., Rehor Ant., Plaskan Ivan, Potočnik Jože, Kovač Jak., Šmajš Miha, Grad Ferd., Kronovšek Mih., Tiršek Alojz., Planko Jernej, Korošec Ant., učenci II. razr. v Braslovcah; Paulšek Karl, prosolec v Mariboru; Štih Ludvik in Schneider Štefan, učenca III. r., v Svetinjah; Svetina Tonček in Stanko v Pliberku; Štirn Ivanka, Košir Jozefa, Podobnik Marija, Drmota Franciška, Snajder Marija, učenke V. razr. v Škofji Loki; Kovačić Josipina v Pristavi pri Sv. Emi; Pezdič M., Čop Ana, Peternel Mici, Štros F., Šutej Slavica, Jekler Zefka, Martinič Angelica, Knific F., Dolenc Angelica, učenke v Škofji Loki.

Odgonetka uganke v št. 7:

Cvet — lica = Cvetlica.

Prav so uganili: Štih Ludvik in Schneider Štefan v Svetinjah; Štirn Ivanka, Košir Jozefa, Podobnik Marija, Drmota Franciška, Snajder Marija, učenke V. razr. v Škofji Loki; Kovačić Josipina v Pristavi pri Sv. Emi; Pezdič M., Čop Ana, Peternel Mici, Štros F., Šutej Slavica, Jekler Zefka, Martinič Angelica, Knific F., Dolenc Angelica, učenke v Škofji Loki.

Rešitev „Rebusa“ v 7. številki:

Afrika.

Prav so rešili: Robič Maks, učenec III. razreda in Robič Fr., uč. II. razr. v Središču; Boltar Emeran, učenec

„Vrteč“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h. — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.